

Vera Smole

Filozofska fakulteta, Ljubljana

DOI: 10.4312/SSJLK.55.20-30

Slovenska narečja v spletnih aplikacijah

V prispevku bodo predstavljene tri spletne aplikacije, nastale s sodelovanjem Filozofske fakultete in Fakultete za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani: Slovenski narečni atlas (SNA), Slovar starega orodja v govoru Loškega Potoka (SSOLP), poudarek pa bo na Interaktivni karti slovenskih narečnih besedil (IKBN), v kateri že obstajajo besedila z opisom stare slovenske kmečke hiše, pripravlja se tudi nova stran z besedili dveh basni, namenjena mlajšim uporabnikom. Obravnavali bomo nekaj teh besedil in njihove narečne posebnosti na različnih jezikovnih ravneh.

slovenska narečja, narečna besedila, interaktivna karta slovenskih narečnih besedil (IKBN), spletna aplikacija

Three online applications jointly developed by the Faculty of Arts and the Faculty of Computing and Information Science at the University of Ljubljana will be presented: the Slovene Dialect Atlas, the Dictionary of Old Tools in Loški Potok Dialect and, in particular, the Interactive Map of Slovene Dialect Texts. The latter already contains texts with descriptions of Slovene rural houses and a new page is being prepared with the texts of two fables, aimed at young users. The dialect specifics of some these texts at different levels will be discussed.

Slovene dialects, dialect texts, Interactive Map of Slovene Dialect Texts, online application

1 Uvod

1.1 Nastanek narečij

Narečja so tista zvrst jezika, ki imajo na določenem prostoru svoj kontinuiran razvoj skozi dolgo časovno obdobje; so torej avtohtona in zemljepisna zvrst, geolekti. Notranje razvojne tendence in zunajjezikovni dejavniki so sčasoma povzročali jezikovne inovacije le na delih ozemlja, kar je povzročalo nove in nove narečne cepitve na začetku relativno enotnega jezika; v primeru slovenščine je bila to »do ok. 800 n. š.« (Šekli 2018: 26) praslovanščina. Zaradi dvojne poselitve slovenskega jezikovnega ozemlja od sredine 6. stoletja dalje – od SV in od JV – je v procesu oblikovanja samostojnih jezikov slovenščina že takoj, tj. proti koncu 11. stoletja, razpadla na dve narečji: na bolj arhaično SZ in bolj inovativno JV.¹ Inovacije proti koncu 13. stoletja so zajele J in Z, tako sta se obe ploskvi razdelili in dobili smo štiri narečja: južno in zahodno ter severno in vzhodno. Največ sprememb se je dogajalo v južnem, ki je razpadlo na tri narečja: gorenjsko, dolensko in južnoštajersko, inovacije pa so se nato širile na eni strani v zahodno, ki je razpadlo na dve narečji: obsoško-idrijsko in beneško-kraško, na drugi strani v vzhodno narečje, ki je razpadlo na severnoštajersko in panonsko narečje, medtem ko so severno, odslej imenovano koroško, inovacije zajele v celoti in tako smo v 14. stoletju dobili že osem narečnih ploskev s svojimi posebnimi vokalnimi

---

1 Izhodišče kratkega povzetka je Riglerjeva razprava (Rigler 1963), ki jo upošteva, dopolnjuje z rezultati in kritičnimi presesi novih raziskav ter primerjalnim gradivom Šekli 2018.

sistemi, nastalimi zaradi glasovnih sprememb v soodvisnosti od kvantitetnih naglasnih sprememb.² Do nastanka slovenskega knjižnega jezika sredi 16. stoletja je bila torej slovenščina narečno že zelo razcepljena. Primož Trubar, utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika, je prepoznal vsaj toliko narečnih skupin, kot jih poznamo danes: navedel jih je v delu *Ta evangeli svetiga Matevža 1555*. Z nastankom knjižnega jezika je dokazan obstoj različnih socialnih zvrsti (sociolektov),³ čeprav so morale obstajati že prej, saj so vsaj ljudske in cerkvene pesmi zagotovo živele v nadnarečnih različicah slovenščine. Enotna ni bila niti knjižna slovenščina, saj se je tudi preko slovnice in rabe oblikovalo več pokrajinskih knjižnih jezikov, med katerimi je zaradi zgodovinskih okoliščin najdlje obstajal prekmurski knjižni jezik.

Po 16. stoletju so se narečja pospešeno delila dalje in po sedanji klasifikaciji (Logar, Rigler 1983) ima slovenski jezik v 7 narečnih skupinah 37 narečij, znotraj njih pa še 12 podnarečij, ki združujejo veliko množico krajevnih govorov kot najmanjših sistemskih enot narečij ali podnarečij. Lahko rečemo, da je slovenščina narečno zelo razcepljen jezik.

Na narečno cepitev slovenščine so poleg znotrajjezikovnih vplivali številni zunajjezikovni dejavniki, ki jih delimo na zemljepisne, zgodovinske in cerkveno-upravne (Logar 1975: 5–8), a so v medsebojni odvisnosti. Med pomembnejše zunajjezikovne dejavnike spadajo: že prva naselitev z dveh različnih smeri, zemljepisno raznolike pokrajine, turški vpadi, tujejezične kolonizacije znotraj slovenskega prostora, stik s štirimi različnimi jezikovnimi skupinami ter stare cerkvenoupravne razdelitve, na katere so se naslanjale tudi upravopolitične.

1.2 Raba narečij

Od industrializacije dalje je prisotna teza o izginevanju narečnih govorov, ki pa jo lahko le delno potrdimo. Nova vaška in mestna naselja iz izvorom prebivalcev iz različnih narečij in mladimi, ki v otroštvu niso (s)prejeli narečnega govora kot primarnega, soobstajajo kot jezikovni otoki brez narečne zvrsti⁴ z območji, večinoma res bolj podeželskimi, kjer narečja živijo vsaj pri delu prebivalstva in se razvijajo dalje. Glede na veliko narečno raznolikost nosilcev slovenskega jezika je razumljivo, da posamezne narečne prvine iz različnih narečnih skupin preko osrednjeslovenskega in pokrajinskih pogovornih jezikov vplivajo tudi na knjižnopogovorni in knjižni jezik (npr. samoglasniške redukcije, naglaševanje, narečna leksika ipd.). Kakor narečni govori po eni strani izgublja jo zemljepisni prostor rabe, ga po drugi pridobivajo v svoji funkciji oziroma položajih rabe in celo glede na prenosnik, ko iz pretežno govorjenega jezika postajajo tudi pisni jezik (narečna, tudi »visoka« literatura vseh žanrov) in se širijo v govorne medije. S tem ko zanimanje za to slovensko nesnovno kulturno dediščino, ki ravno zaradi domnevnega umiranja, pa tudi zaradi demokratizacije družbe pri ljudeh vse bolj narašča, zahteva od nas, da na splet postavimo tudi strokovne in ciljno naravnane vsebine, namenjene raziskovalcem, študentom, učencem in učiteljem, ter predstavljene tako, da bodo zanimive tudi za druge uporabnike.

2 Osnovo za delitev slovenskega jezika na narečja od Ramovša dalje (Ramovš 1931) predstavljajo samoglasniški sistemi oz. skupne in različne inovacije predvsem pri dolgih naglašanih samoglasnikih in le deloma pri kratkih samoglasnikih.

3 O nastajanju sociolektov z genetskojezikoslovnega vidika prim. Šekli (2018: 27–31).

4 Podobno kot iz zgodovinskih razlogov obstaja nenarečni kočevski jezikovni otok, t. i. kočevski mešani govori.

2 Spletne aplikacije

Predstavljene bodo tiste rastoče interaktivne spletne aplikacije za prikaz različnih narečnih gradiv, tj. besedilnih, geolingvističnih in slovarskih, ki smo jih v sodelovanju s sodelavci Fakultete za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju FRI) ter Fakultete za naravoslovje in tehnologijo Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju FNT) začeli pripravljati na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju FF).

Vse aplikacije oziroma programi zanje so odprtokodni. Prva je bila *Interaktivna karta slovenskih narečnih besedil* (IKBN), sledil je *Slovenski narečni atlas* (SNA) in *Slovar starega orodja v govoru Loškega Potoka* (SSOLP). Ker se bomo nekoliko več pomudili pri prvi aplikaciji (IKNB) in novih gradivih zanje, bomo najprej na kratko predstavili drugi dve.

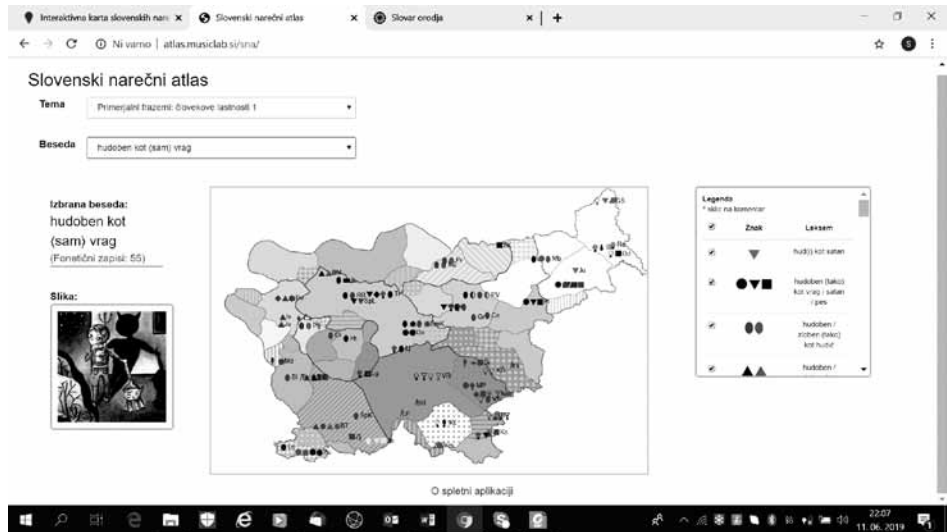
2.1 Slovenski narečni atlas (SNA)

Dosegljiv je na naslovu <http://atlas.musiclab.si/sna/>. Avtor spletne aplikacije je Gregor Šajn (Šajn 2017), nadgradil jo je Nermin Jukan (2018), oba študenta FRI, mentorica pa viš. pred. dr. Alenka Kavčič (FRI).⁵ Jezikovne karte so narejene na osnovi zemljevida slovenskih narečij, ki ga je možno povečevati ali pomanjševati, vendar je le slikovni brez vidnih napisov krajev. Vse aplikacije vsebujejo uporabniški in administratorski del. Uporabniški del je na voljo vsem, saj je prosto dostopen. Možno je izbirati med vnesenimi temami; trenutno so na voljo *stara kmečka hiša* (mreža točk s 34 kraji, 5 kart s slikami in posnetki), *sadje* (mreža točk s 44 kraji, 1 karto in 10 slikami in 10 posnetki za Mengeš) in *primerjalni frazemi: človekove lastnosti 1* (mreža točk s 55 kraji, 60 kart s transkribiranim ali glasovno poknjžanim narečnim gradivom ter mestoma s komentarji, posnetki in ilustracijami). Teme in njim pripadajoče besede lahko kadarkoli dopolnimo. Do narečnega gradiva in morebitnega posnetka se dostopa s klikom na znak (geometrijski lik) na karti. Ob karti je legenda, ki v glasovno poknjženi obliki prikaže pomen znaka na karti. Znak / pomeni, da leksema ni ali pa gradivo še ni bilo vneseno; izpisuje se samodejno. Administratorski del je namenjen vnašanju novih tem, mrež krajev in narečnega gradiva. Za dostop potrebujemo uporabniško ime in geslo. Aplikacija je zelo enostavna za uporabo, vendar je vnašanje precej zamudno, saj mora biti izvedeno natančno po korakih oz. navodilih. Vsi simboli so v pisavi SIMBola, fonetična transkripcija pa v pisavi ZRCola.

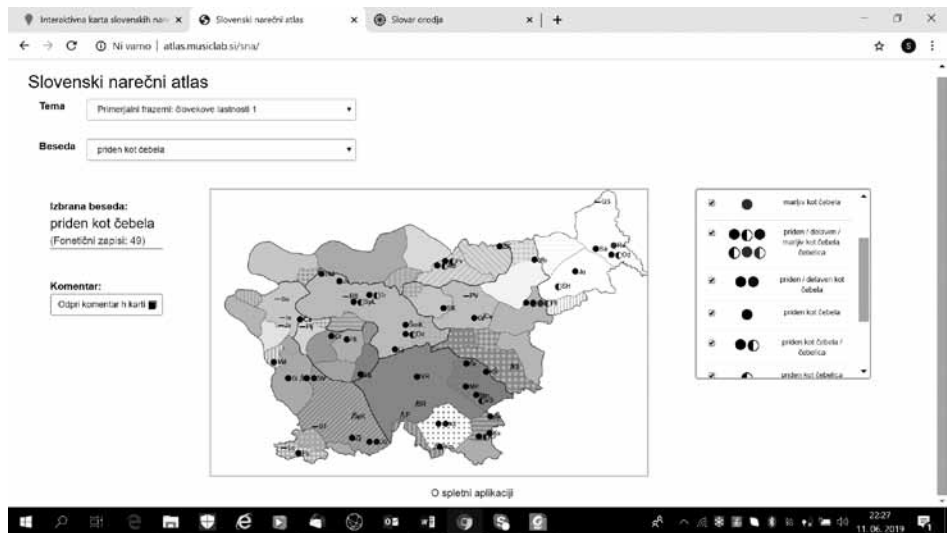
Vsebinsko *Slovenskega narečnega atlasa* (narečne besede, zvočni posnetki, analize) za prvih pet kart na temo *stare kmečke hiše* so zbrali in pripravili študenti FF pri predmetu Slovenska narečja leta 2016 pod mentorstvom prof. dr. Vere Smole in asist. dr. Mojce Kumin Horvat. Leksemi so bili vzeti iz besedil, vključenih v aplikacijo IKNB. Vse drugo gradivo so po vnaprej pripravljenih vprašalnicah zbirali študenti slovenščine starega programa pod mentorstvom Vere Smole, ki je bila tudi mentorica vsem spodnjim bolonjskim diplomam. Leta 2017 je v okviru diplomske naloge aplikacijo preskusila Maja Keržič (Keržič 2017) z vnosom nove teme *sadje* in nove mreže raziskovalnih točk s 45 kraji ter s pomočjo aplikacije in iz fonetično zapisanega gradiva, ki ga je za Mengeš zbrala sama, ter izdelala oblikoslovno jezikovno karto za spol samostalnika *jabolko*. Leta 2018 je aplikacijo s temo *primerjalni frazemi: človekove lastnosti 1* najprej občutno napolnila Mija Bon v okviru magistrskega dela (Bon 2018), delo pa leta 2019 nadaljevala še Snežna Poljanšek (Poljanšek 2019). Za te in še

⁵ Več o aplikaciji glej v zavihku navedenega spletnega naslova.

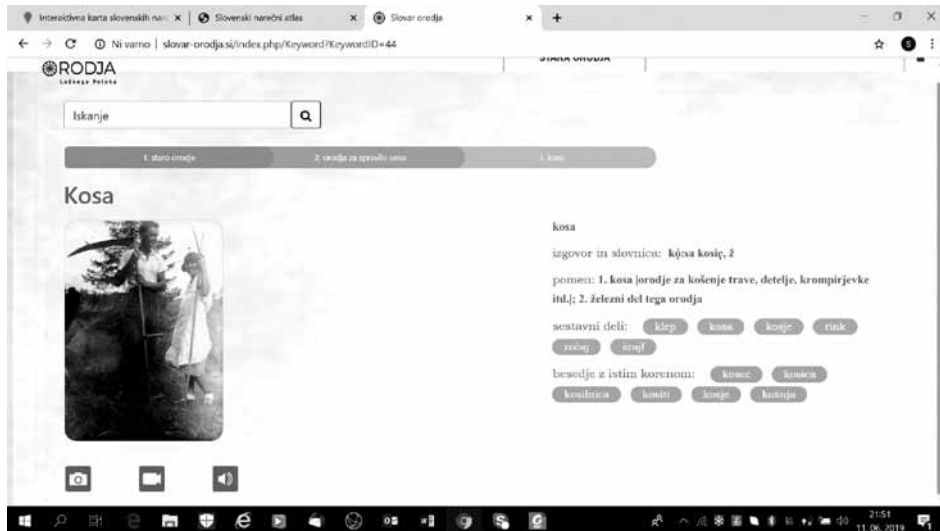
nekatero druge teme obstaja še veliko zbranega gradiva, ki čaka na geolingvistično analizo in vnos v aplikacijo.

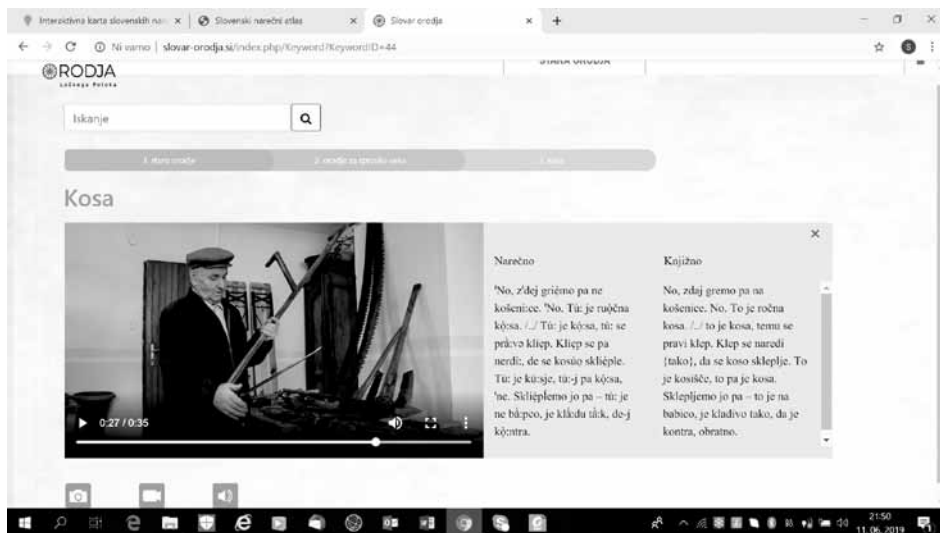
Slika 1: Primer karte iz SNA za primerjalni frazem, ki je zelo varianten. Barva označuje A-del, oblika znaka pa C-del frazema; primerjalni veznik pri kartiranju ni upoštevan in je prikazan na samostojni karti. Nekaj frazemov je ilustrirala Pera Maro (Bon 2018)

Slika 2: Primer karte iz SNA za manj varianten primerjalni frazem, karti je dodan komentar (Poljanšek 2019)

Slika 3: Primer slovarskega sestavka iz SSOLP z odprtimi medleksemskimi povezavami. S klikom na leksem na barvnem polju se odpre njegov slovarski sestavek, kot slikovno gradivo so bile uporabljene stare fotografije, ki jih hranijo domačini (na sliki) in tudi nove

Slika 4: Primer slovarskega sestavka iz SSOLP z odprtim video posnetkom, transkribiranim in v knjižni jezik prevedenim besedilom s posnetka, pod sliko so gumbi za ogled fotografij in videa ter poslušanje avdio posnetka

2.2 Slovar starega orodja v govoru Loškega Potoka (SSOLP)

SSOLP⁶ se nahaja na naslovu <http://slovar-rodja.si> in je rezultat štirimesečnega Študentskega inovativnega projekta za družbeno korist (ŠIPK) 2016–2018.⁷ Vsebuje podtemi *Orodja za sekača in tesača* ter *Orodja za spravilo sena*; obe temi se bosta dopolnjevali, dodajale se bodo tudi nove. Aplikacija je poskus in preskus interaktivne zasnove tematskega narečnega slovarja z dodanimi medleksemskimi povezavami.

2.3 Interaktivna karta slovenskih narečnih besedil (IKBN)

IKBN je dosegljiva na naslovu <http://narecja.si/>.⁸ Avtor spletne aplikacije je Ivan Lovrič, študent FRI (Lovrič 2018), mentorica Alenka Kavčič (FRI) in somentorica Vera Smole (FF), nadgradil jo je Nermin Jukan. Vsebino IKNB za temo *Stare kmečke hiše* so zbrali in pripravili študenti Oddelka za slovenistiko FF pod mentorstvom Vere Smole in deloma asist. dr. Mojce Kumin Horvat. Izhodiščno besedilo o starih kmečkih hišah, ki sledi vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas*, je napisala Vera Smole, študenti pa so poiskali zanesljive starejše narečne govorce (informatorje), ki so besedilo prevedli v svoj krajevni govor in ga povedali za avdio posnetek, čemur je sledil transkribiran zapis in analiza. Za vnos v aplikacijo je od leta 2016 nastalo še okrog šestdeset posnetkov s transkripcijami in nekaj manj analiz; letos, ob stoletnici Univerze v Ljubljani, bi radi dosegli število sto.

Interaktivna karta slovenskih narečnih besedil (IKNB) temelji na *Karti slovenskih narečij* (klasifikacija ter zamejitev (pod)narečij in narečnih skupin) (Logar, Rigler 1983 in drugi), ki je kot prosojnica postavljena na Googlov zemljevid in se skupaj z njim povečuje ali pomanjšuje.⁹

IKNB je zasnovana tudi kot študijski pripomoček, saj postavitve miške na določeno polje narečno enoto obkroži z rdečo barvo, spodaj pa se izpiše njeno poimenovanje. Tako se označi tudi polje, ko se z miško postavimo na določeno narečno skupino ali (pod)narečje v legendi. Klik na ikono kraja priključuje možnost poslušanja posnetka, ogled transkribiranega¹⁰ in glasovno poknjžjenega besedila,¹¹ pri nekaterih besedilih diahrona analize, pri drugih pa možnost samostojne analize na vseh jezikovnih ravneh.

Ker so besedila o stari kmečki hiši za mladega uporabnika prezahtevna ali premalo zanimiva, pripravljamo krajša in manj zahtevna besedila – prevod dveh basni, in sicer *Čebela in čmrlj* ter *Mravji*¹² prav tako z avdio posnetkom, transkribiranim in glasovno poknjžjenim besedilom; analiza

6 Več o tem Smole, Gabrijelčič Tomc, Kavčič 2019 (v pripravi spletna objava).

7 Več o tovrstnih projektih glej na naslovu <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/studentski-inovativni-projekti-za-druzbeno-korist-sipk/>. Več o avtorstvu aplikacije in vsebin ter sodelavcih pri projektu SSOLP glej v zavihku O projektu, več o slovarju pa v zavihku O slovarju v sami aplikaciji.

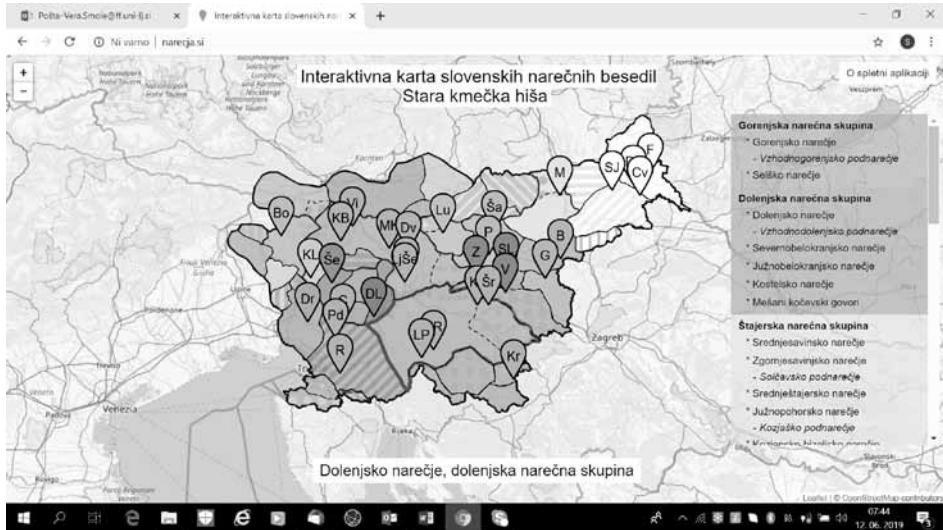
8 Za več podatkov glej zavihek O spletni aplikaciji.

9 Več o aplikaciji v Kavčič, Lovrič, Smole 2018.

10 Pod pojmom transkribirano besedilo ali zapis je mišljen zapis v slovenski nacionalni transkripciji. Besedila so bila pripravljena z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

11 Pod pojmom glasovno poknjžjeno besedilo ali glasovna poknjžitev je mišljen prenos glasovnega sistema narečnega govora v knjižnega, na vseh drugih jezikovnih ravneh pa je ohranjen narečni sistem. Oblike, drugačne tvorjenke in leksemi imajo v pomenskih oklepajih knjižne ustreznice.

12 Basni sta vzeti iz knjige *Slovenske basni in živalske pravljice* (ur. Alojz Bolhar, ilustr. Marjan Manček). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1975.

Slika 5: Naslovna stran IKBN z miško na polju dolenjskega narečja

Slika 6: Primer strani za posamični krajevni govor

pa je sinhrona primerjava s knjižnim jezikom. Ob narečnih besedilih basni *Mravlji* bomo na predavanju spoznavali slušni vtis, posebne narečne foneme, leksiko in druge posebnosti krajevnih govorov iz različnih narečnih skupin. Začeli bomo z govori, ki so bolj podobni knjižnemu jeziku, in zaključili z obrobniimi. V pisnem prispevku podajamo tri vzorčna besedila s kratkimi komentarji o najbolj tipičnih narečnih pojavih. V knjižnem jeziku se besedilo glasi:

Mravlji

Zvečer sta se sešli mravlji, sosedi v mravljišču.

»Joj, kako sem zdelana,« reče prva, »ves božji dan sem vlačila košček sladkorja, pa ga nisem mogla spraviti do doma; na sredi poti sem ga morala pustiti.«

»A tako, ti misliš drobtinice od sladkorja, ki ga je bila razsula neka deklica tam na cesti? Pa kako je to, saj je bilo polno majhnih koščkov tam ...«

»Da, ali jaz sem se lotila največjega.«

»Brezumnica,« reče druga, »vidiš, jaz pa sem nosila le bolj majhne koščke; le pojdi pogledat, kakšen kup jih je! Seveda, ti hočeš vse naenkrat. Nu, pa imaš. Boš vsaj vedela za drugikrat!«

2.3.1 Narečna besedila basni *Mravlji* z jezikovnim komentarjem

2.3.1.1

Kraj: Cerknica, p. in ob. Cerknica, dolensko narečje, dolenska narečna skupina.
Informatorka: Neimenovana, roj. 1966. Študentka: Ana Knez. Leto zapisa: 2019.

Transkribiran zapis: O dvé:ix mrà:ulax

Zvəçɪɐ̯ sta se sriɛçale dvé:ɪ sosè:ɪde mrà:ule.

»Ò:x, kokù: səm zdè:ɪlana! Cè:ɥ bɥó:žji dà:n səm se mà:trala s kuósam cú:kra, pa ga 'še né:ɪsəm sprà:ula domù:. Səm ga muɔgla 'tam, na 'sərt cé:ɪste pəs'tət.«

»Ktiɛrə kuós? A mi:sləš ti:ste droptí:ne, k-so pá:le enə mà:jxnə mú:lə ne t'la? 'Sej j-blu okù:l pò:ɥxnu mà:jxnəx.«

»Žiɛ, žiɛ, à:mpək 'jəs səm t'la najviɛçga!«

»Kok s-ti: neù:mna! 'Jəst səm wziɛla pa mà:jxnɛ, 'kər pogliɛt, kú:lšən 'kəp səm ix nəbrá:la. Səɣó:rna, ti 'čəš zmiɛrej ɥ'se naenk'rat. 'Pa maš, boš vè:ɪdla za drú:gəč.«

Poknjižitev: O dveh mravljah

Zvečer sta se srečale 'sta se srečali' dve sosede mravlje 'dve sosedi mravlji'.

»Oh, kako sem zdelana 'utrjena'! Cel 'ves' božji dan sem se matrala 'mučila' s kosom cukra 'sladkorja', pa ga še nisem spravila domov. Sem ga mogla 'morala' tam na sredi ceste pustit.«

»Kateri kos? A misliš tiste drobtine, ki so padle eni majhni muli 'punčki' na tla? Saj je bilo okoli 'okrog' polno 'polno, veliko' majhnih.«

»Že, že, ampak jaz sem tla 'hotela' največjega!«

»Kok 'kako' si ti neumna! Jaz sem vzela pa majhne, kar pogledaj 'poglej', 'kolikšen' kup sem jih nabrala. Sigurno, ti češ 'hočeš' zmeraj vse naenkrat. Pa imaš, boš vedela za drugič!«

Komentar: Govor je tonemski. Ima enoglasniško-dvoglasniški sistem dolgih samoglasnikov. Za knjižni *ozki e* ima dvoglasnika *iɛ* (iz *e in *ɛ) in *e:i* (< *ě), za *o* pa dvoglasnik *uo* (< *-*o* in *o) in enoglasnik *u*: (< *ô). Za široki *o* ima dvoglasnik *uo*: (< umično naglašene *o*). V ženskih oblikah je namesto dvojine rabljena množina.

2.3.1.2

Kraj: Leše, Prevalje, p. in ob. Prevalje, mežiško narečje, koroška narečna skupina
Informator: Vid Mirkac, roj. 1966. Študentka: Lucija Mirkac. Leto zapisa: 2017.

Transkribiran zapis: M'raŋuľi

Sta p'ræšle z'wæçær w'kɔp ðuie m'raŋuľi, kɔ sta ðær'gaç so'si:ɛdi ũ mraŋ'li:šɔ.

»O:, 'kæk sŋ jæz z'di:ɛwana,« re:çe ta 'pærwa. »'Cæŋ lubi 'da:n sŋ ũ'la:çwa en 'kɔnc 'cukra, pa ga 'nisŋ 'mu:ɔgwa sp'rajt 'du:ɔmɔ. S'ri:ɛt 'pu:ɔtj sŋ ga 'mɔgwa 'pɔstjɪt.«

»A ti misliš 'tjst drɔ'bi:š ɔt 'cukra, kɔ ga je ena 'dæçwa ra'suwa tam na 'ci:ɛstj? Pa 'kæk š'tu:ɔ, pa sej j-biŋ 'sa:m drɔ'bi:š?«

»Ja:, 'sa:m 'jæs sŋ se pa 'lu:ɔtwa 'najta'wɛ:çega.«

»'Kæk-s 'tumasta,« re:çe ta d'ru:ga. »'Wjš, 'jæs sŋ pa 'noswa 'tæste 'mi:xne 'ku:ɔse, 'pɔjt pɔg'le:dat, kak 'kup jix 'je. 'Wæda, ti bi pa 'ra:da ũ'se na'embart. 'No, pa 'ma:š. Boš 'sej 'wi:ɛdwa za d'ru:go'bart.«

Poknjžižitev: Mravlji

Sta prišle 'sta prišli' zvečer vkup dve mravlji, ko 'ki' sta drugače sosedi v mravljišču.

»O, kako sem jaz zdelana 'utrujena',« reče (ta) prva. »Cel 'ves' ljubi dan sem vlačila (en) konec 'kos, del' cukra 'sladkorja', pa ga nisem mogla spraviti domov. Sredi poti sem ga 'mogla' morala pustiti.«

»A ti misliš tisti drobiž od cukra 'sladkorja', ko 'ki' ga je ena dečva 'eno dekle' razsula tam na cesti? Pa kako to, pa saj je bil sam drobiž?«

»Ja, samo jaz sem se pa lotila najtavečjega 'največjega'.«

»Kako si tumasta 'neumna',« reče (ta) druga. »Vidiš, jaz sem pa nosila tiste majhne kose, pojdi pogledat, kak kup jih je. Seveda, ti bi pa rada vse naenbart 'naenkrat'. No, pa imaš. Boš vsaj vedela za drugobart 'drugič'.«

Komentar: Govor je netonemski. Ima enoglasniško–dvoglasniški sistem dolgih in kratkih samoglasnikov, razvrstitev dolžin in kračin se od knjižne zelo razlikuje zaradi krajšanja nekaterih dolgih samoglasnikov in sprememb naglasnega mesta. *v* se pred samoglasniki izgovarja kot *w* (redko *u*), pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju kot *u*, *w*. Skupina *vi* se zlije v *j* (*sp'rajt*). *I* se pred zadnjimi samoglasniki večinoma izgovarja kot *w*. Skupina *šč* se zlije v *š*. Pri ženski dvojini je pretekli deležnik v množini. V sestavljenkah se pojavi tipični koroški prislov *bart* 'krat', prevzet iz srvnem. *Vart* (nem. *Fahrt* 'pot').

2.3.1.3

Kraj: Idrija pri Bači, p. Most na Soči, ob. Tolmin, tolminsko n., rovtarska narečna skupina.
Informatorka: Anica Kragelj, roj. 1941. Študent: Benjamin Žbogar. Leto zapisa: 2019.

Transkribiran zapis: D'bię m'ra:ųle

Zbe'čier sta se s're:jčale d'bię m'ra:ųle, sa'sięde z mrau'li:šča.

»A'ja:ų, ka'kuų sų z'ma:trana,« reče ta 'pərwə, »'cięų 'baži 'da:n sų u'liękła 'kančk 'cukra, 'ma ęa 'nisų 'ųpala sp'ra:pt da 'duųma; na s'rięt pa'ti sų ęa 'maęla pa pus'ti:t.«

»A 'kəste, ti 'misleš drap'tince at 'cukra, ka ęa je 's:ula 'a:dna 'čeča 'tam na 'cięst? Pa ka'kuų je 'tuų 'ra:tala? Saj [zarek: sej] je b'luų 'puxna 'mixnix 'kuųščku 'tam.«

»Ja:, ma 'jəst sų 'tięla naj've:jčęa.«

»Ti 'šięma, ti,« reče ta d'rųya. »A 'vidš, 'jęst sų pa na'sila le bęl 'mixne 'kuųščke. Le 'be:jš pagliędat, 'kęšən 'kəp ix 'je. 'Be:jn, 'kępi, 'ti 'čəš u'se na'e:jnkrat. 'Na:, z'dej pa 'jəmaš, boš u'sa:j 'viędla za d'rųyič.«

Poknjížitev: Dve mravlji

Zvečer sta se srečale 'srečali' dve mravlje 'mravlji', sosede 'sosedi' z mravljišča.

»Ojoj, kako sem zmatrana 'izmučena, zelo utrujena',« reče ta prva, »cel 'ves' božji dan sem vlekla konček 'majhen konec, košček' cukra 'sladkorja', ma 'vendar, ampak' ga nisem upala 'mogla' spraviti do doma; na sredi poti sem ga mogla 'morala' pa pustiti.«

»A kaj ste 'tako', ti misliš drobtinice od cukra 'sladkorja', ki ga je sesula edna 'ena' čecha 'dekle' tam na cesti? Pa kako je to ratalo 'nastalo, uspelo'? Saj je bilo polhno 'veliko' majhnih koščkov tam.«

»Ja, ma 'ampak, toda' jaz sem tela 'hotela' največjega?.«

»Ti šema, ti,« reče ta druga. »A vidiš, jaz sem pa nosila le bolj majhne koščke. Le beži 'pojdi' pogledat, kakšen kup jih je. Ben 'dobro, no', kajpa, ti češ 'hočeš' vse naenkrat. Na, zdaj pa imaš. Boš vsaj vedela za drugič.«

Komentar: Govor je netonemski. Ima enoglasniško-dvoglasniški sistem dolgih samoglasnikov. Za knjižni ozki *e* ima dvoglasnika *iĕ* (iz *ĕ, *e in *e), za *o* pa dvoglasnik *uo* (< *o in *o). Za knjižna široka *e* in *o* ima kratka enoglasnika *e* in *a* (< umično naglašeni *e* in *o*). Kratki naglašeni samoglasniki se zaradi skrajšanja predvsem dolgih visokih samoglasnikov *i* in *u* in nepodaljšanja umično naglašeni samoglasnikov pojavljajo tudi v nezadnjih besednih zlogih. *v* se izgovarja pred sprednjimi samoglasniki kot *ḃ* (*b*) ali (že) *v*, pred zadnjimi samoglasniki kot *w*, pred soglasniki v vzglasju kot *u*, pred ostalimi soglasniki in v izglasju pa kot *u*. Za knjižni zveneči mehkonebni zapornik *g* ima govor enak pripornik *γ*. Dvojina se je v ženskem spolu ohranila le v pomožniku glagola *biti*, vse druge oblike so v množini. Pri leksiki najdemo značilne primorske členke *kajpa* 'kajpa, seveda', *kajste* 'tako', med njimi romanizme *ben* 'dobro', *ma* 'ampak, toda', germanizem *šema*, prevzet iz srvnem. *schēme* 'maska, privid', iz česar se je razvilo današnje nem. *Schemen* 'privid', bav. nem. *Schem*, *Scheme* 'maska' in domnevno iz otroške govornice posplošeni leksem *čeča* 'dekle'.

3 Sklep

Predstavljene spletne aplikacije z zbranim narečnim gradivom v zadnjih dveh desetletjih dokazujejo vitalnost slovenskih narečnih govorov in kličejo po uporabi. So tudi rezultat uspelega interdisciplinarnega povezovanja.

Literatura

- BON, Mija, 2018: *Geolingvistična interpretacija primerjalnih frazemov v slovenskih narečjih na interaktivni jezikovni karti: primerjalni frazemi s pomenom človeške lastnosti. Magistrsko delo*. Ljubljana.
- KAVČIČ, Alenka, LOVRIČ, Ivan, SMOLE, Vera, 2018: Interaktivna karta slovenskih narečnih besedil. Darja Fišer, Andrej Pančur (ur.): *Zbornik konference Jezikovne tehnologije in digitalna humanistika, 20.–21. september 2018, Ljubljana, Slovenija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 121–125. http://www.sdjf.si/wp/wp-content/uploads/2018/09/JTDH-2018_Kavcic-et-al_Interaktivna-karta-slovenskih-narecnih-besedil.pdf
- KERŽIČ, Maja, 2016: *Poimenovanje za sadje v mengeškem govoru. Diplomsko delo*. Ljubljana.
- LOGAR, Tine, 1975: *Slovenska narečja. Besedila*. Zbral in uredil Tine Logar. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- LOGAR, Tine, RIGLER, Jakob idr., 1983 in drugi: *Karta slovenskih narečij*. Priredila Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU, svetovalec za narodno mejo: V. Klemenčič. Izdelal Geodetski zavod SRS, kartografski oddelek. Merilo 1 : 350.000. Ljubljana: DDU Univerzum. (stenski zemljevid). Karto sta dopolnili Vera Smole in Jožica Škofic (2011) in nato še sodelavci Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (2016).
- LOVRIČ, Ivan, 2018: *Interaktivna spletna aplikacija za slovenska narečna besedila. Diplomsko delo: visokošolski strokovni študijski program prve stopnje Računalništvo in informatika*. Ljubljana.
- POLJANŠEK, Snežna, 2019: *Geolingvistična predstavitev nekaterih primerjalnih frazemov za semantično polje človekove lastnosti in stanja v slovenskih narečjih. Magistrsko delo*. Ljubljana. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=107380>
- RAMOVŠ, Fran, 1931: *Dialektološka karta slovenskega jezika*. Ljubljana: Univerzitetna tiskarna Ljubljana.
- RIGLER, Jakob, 1963: Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. *Slavistična revija* 14/1–4. 25–78.
- SMOLE, Vera, KUMIN HORVAT, Mojca (ur.), 2016: *Stara kmečka hiša, Narečna besedila z analizo. 1: gradivo za SDP 3*. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- SMOLE, Vera, GABRIJELČIČ TOMC, Helena, KAVČIČ Alenka, 2019: Interaktivni tematski narečni slovar – poskus uporabe novih medijev. *E-rječnici i e-leksikografija*. Zagreb. Poster (v pripravi spletna objava).
- ŠAJN, Gregor, 2017: *Interaktivni atlas slovenskih narečnih besed. Diplomsko delo: visokošolski strokovni študijski program prve stopnje Računalništvo in informatika*. Ljubljana. <http://eprints.fri.uni-lj.si/3883/>
- ŠEKLI, Matej, 2018: *Tipologija lingvogeneze slovanskih jezikov*. Ljubljana: Založba ZRC.